

פרשת משפטים שנת תש"פ

הרב יצחק מאטצען
מח"ס הואיל משה ושא"ס

הואיל משה

ואי ס"ל דהוי שלוחי דידן אינו כשר כיון שהקריב שלא מדעת הבעלים עיי"ש.

מבואר מזה, דאי ס"ל כהנים שלוחי דרחמנא ניהו, מותר להקריב קרבן בלי ידיעת הבעלים, ולפי"ז י"ל דאיוב התרעם על היסורין שבאו עליו, דהיה לו כמה הוכחות דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו, אך כשראה הנך חמשה צדיקים נתברר לו דכל הנך הוכחות נסתרו, וכהנים המה שלוחי דידן, ונשאר בידו חטא זה שהקריב קרבן שלא בידעת בעלים וצריך לתקנו, והודה לדברי הקב"ה ואמר שכור הייתי.

*

ובספר שמנה לחמו (ברוש לפירין הבן דף ו' 1) כתב, דזה אי כהנים הוה שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן תליא בפלוגתא אי צדיקים גדולים ממלאכי השרת, או מלאכי השרת גדולים מצדיקים, דבמדרש איתא דכהנים אקרי מלאכים דכתיב שפתי כהן ישמרו דעת כי מלאך ה' צבקות הוא, ואיתא במפ' דמהא דאדם יכול לשלוח מלאך ואיתא במדרש מי גדול המשלח או השליח וע"כ דהמשלח עדיף, וא"כ אי ס"ל מלאה"ש גדולים מצדיקים מוכח דכהנים הוה שלוחי דרחמנא ולא דידן דאדם אינו יכול לשלוח מלאך, משא"כ אי ס"ל דצדיקים גדולים ממלאה"ש, שפיר י"ל דכהנים הוה שלוחי דידן עיי"ש.

ואיתא בספרי דרוש דהא אם מלאכים גדולים מצדיקים תליא בהא, דאיתא בכתובות (דף ה'), דרש בר קפרא, גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאלו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ירך, השיב בבלי אחד ור' חייא שמו ויבשת ידיו יצרו, ומשני ידו כתיב עיי"ש, מבואר מזה דאי דרשינן המסורת דידו כתיב מוכח דמעשה צדיקים גדולים ממעשה שמים וארץ, משא"כ אם דרשינן הקרי, דידי קרינן, לא דרשינן הכי ומעשה שמים וארץ גדולים ממעשה צדיקים, והא דמעשה ידיהם של צדיקים גדול ממעשה שמים וארץ, משום דצדיקים עדיפי ממלאכים, משא"כ אי ס"ל דמעשה שמים וארץ גדולים ממעשה צדיקים ס"ל דמלאכים עדיפי מצדיקים עכ"ד.

ובפרשת בעלותך (פרשה י"ב-א) עה"פ ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח, כתב רש"י דדברו על אודות גירושיה, כמבואר במכילתא פ' יתרו (עה"פ אחר שלוחיה) דמשה גירש לצפורה בגט עיי"ש, וי"ל דדברו על משה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: ואיתא במדרש רבה (ל-א), דבר אחר ואלה המשפטים, מהו מבלי משים לנצח יאבדו (איוב ד-ג), אמר איוב להקב"ה מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט (איוב כ"ג, ג-ד), משל לבריון שהיה שכור בעט בפלקי (בבית האסורים) והוציא איסרין, רגם איקונין של מושל העיר, קלל לשוטר, אמר הודיעני באיזה המקום מושל העיר שרוי ואני מלמדו את הדין, נכנס, הראו לו מושל העיר יושב בבימה סגר למטרונה וטרד אפרכוס, סימא לדוכוס נתן קטריקי (עונש) לקרטום קרב קיסין למניסטיר, כיון שראה מושל העיר עושה כך נתיירא, אמר בבקשה מכס שכור הייתי ולא ידעתי כח מושל העיר, כך היה איוב עומד וצווח מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפני משפט, רגם האיקונין שאמר (איוב ג-א) יאבד יום אולד בו, בעט בפילקי והוציא איסרין (שם ג-ט) יחשכו כוכבי נשפו, קלל לשלטון (שם ג-ד) הלילה ההוא יקחהו אופל, ראה המלך יושב בבימה סגר למטרונה והנה מרים מצורעת כשלג, טרד למשה לכן לא תביאו את הקהל הזה, סימא לדוכוס זה יצחק שנאמר ותכהין עיניו מראות, נתן קטריקי לאברהם שנאמר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, קרב קיסין על יעקב והוא צולע על ירכו, כשראה איוב אמר בבקשה ממך שכור הייתי שנאמר (איוב ל"ט) ואף אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי, וכל כך למה שלא היה יודעין כחו של דין, הוי מבלי משים לנצח יאבדו ע"כ המדרש, ודקדקו המפ' וכי לא די לו בשנים או בשלשה עדים מה הוצרך לו כל הני.

והנבס"ד, עפימש"כ בס' מאמר מרדכי (פ' וירא) וז"ל, והנה ידוע איוב שהקריב עולות על הרהור הלב, באומרו אולי חטאו בני, והקריב בלא דעת בניו הגדולים, דודאי הם לא גילו על עוונם בפני אביהם, דאם גילו קשה למה אמר אולי, מכיון דגילו ודאי חטאו מה לשון אולי, וצ"ל שלא שאל את פיהם והקריב עולות לכפרה, וקרבן כזה היתה צריכה דעת בעלים, וא"כ לחטא יחשב לאיוב דצריך דעת בעלים, ולכן קיטרוג השטן עליו שהקריב עולות בלא ידיעת הבעלים עד שבאו יסורים עליו עיי"ש.

ואיתא בנדרים (ל"ה): איבעיא להו, הני כהני (שמקריבין קרבנות) שלוחי דידן (רבעלי הקרבן) הוו, או שלוחי דשמיא, למאי נפקא מינה, למודר הנאה, אי אמרת שלוחי דידן הוו הא מהני ליה (שליח לכפר כפרתו ואיהו הדיו שלא יחנה ממנו) ואסור, ואי אמרת שלוחי דשמיא שרי (אע"ג דשרי להו בהאי קרבן למיכל בקדשים אין זה אלא גזמת הנאה בעלמא ושרי) וכו' עיי"ש, ובקידושין (כ"ג): בתוס' ד"ה דאמר רב הונא כתבו, דהנפקא מינה אי כהנים הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, היכא דהכהן הקריב שלא לדעת הבעלים, דאי ס"ל דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו הוי קרבן כשר,

בה דבר ערוה, משא"כ אי ס"ל דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ובספק סוטה ליכא אלא איסור עשה, שפיר י"ל כמו שמתרין הירושלמי דהקרא אתיא לעבור עליו בלאו, ואף היכא דמגרשה מדעתה ס"ל לבי"ש דלא יגרש את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, ומדחזינן דמרים נענשה ונעשית מצורעת משום דדיברה על משה, מוכח מזה דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא.

ונודע מה שהקשה הר"ן במסכת קידושין ספ"ק (דף ט"ו: מדפי הרי"ף) על הרמב"ם דס"ל דספד"א מה"ת לקולא, א"כ אמאי חייבה התורה אשם תלוי על הספק (עיין בר"ן ספ"ק דקידושין), ובשו"ת מהרי"ט (תירוד ס"א) כתב לתרין, דהרמב"ם כתב בהל' שגגות (פ"ח ה"ב) אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע, כיצד אכל חלב וספק אם היה כזית או פחות מכזית, או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן ואכל אחת מהן ואין ידוע איזה מהן אכל וכו' הרי זה מביא אשם תלוי וכן כל כיו"ב, אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה פטור שהרי אין כאן איסור קבוע וכו' עיי"ש, ומבואר דהרמב"ם ס"ל כהמ"ד במסכת כריתות (דף י"ד:) דחתיכה אחת משני חתיכות שנינו, ולכן אע"ג דבכל הספיקות ס"ל להרמב"ם דאזלינן לקולא מ"מ היכא דאיכב איסורא מודה הרמב"ם דלחומרא אזלינן.

ומבואר שם במסכת כריתות דזה אי חתיכה אחת (ספק חלב ספק שומן) שנינו, או חתיכה אחת משני חתיכות שנינו, קמפילגי אי יש אם למסורת או יש אם למקרא, דמ"ד יש אם למסורת ומצות כתיב, ולפי"ז אף בחתיכה אחת מביא אשם תלוי, משא"כ מאן דס"ל יש אם למקרא ומצוות קרינן לכן ס"ל דמשני חתיכות שנינו, ולפי"ז כתב שם המהרי"ט דזה אי ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא או לחומרא תליא אי יש אם למסורת או למקרא, דמאן דס"ל יש אם למקרא וחייב אשם תלוי אינו רק בשני חתיכות דייקא דהו"ל איקבע איסורא, הא לאו הכי לא הוי מחמרין בספיקא משום דס"ל דספיקא מה"ת לקולא, משא"כ למאן דס"ל יש אם למסורת, וחייב אשם תלוי הוא אף בחתיכה אחת, ע"כ מוכח דס"ל דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא עכ"ד.

*

ובספר תורת משה להחת"ס (פרשת בהעלותך) ד"ה ויעש כן אהרן כתב, דאי ס"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו, ע"כ דכהנים שלוחי דרחמנא נינהו, עפימ"ש"כ החזקוני לפרש הקרא בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה וגו', פירוש כשידליק את הנרות יעמוד מול פני המנורה, ואזהרה שלא יעמוד במקומו וידליק המנורה על ידי נר ארוך, וא"כ נהי דקיי"ל במסכת יומא (דף כ"ד:) דזר שהדליק הנרות פטור מהדלקה לאו עבודה, היינו דמשום הדלקה לא מחייב, מ"מ מחייב משום הכנסת פנים, דבחוף אי אפשר להדליק לפמ"ש"כ החזקוני הנ"ל, וא"כ קשה איך הדליקו הכהנים את הנרות בשליחותן של ישראל, הא איהו לא מצי עביד בשום פנים כנ"ל, ואין לומר דעבדי ישראל בבמה קטנה, ז"א דלא היה שם נרות,

דהיאך גירש את אשתו, הא איתא בגיטין (דף ע"ג), בית שמאי אומרים, לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר כי מצא בה ערות דבר עיי"ש, ואיתא במסכת מו"ק (דף ט"ז:) דלכן נקראת צפורה כושית, ששם שכושית זה משונה בשרו מכל הבריות, כך היתה צפורה משונה במעשיה הטובים מכל הנשים בדור ההוא עיי"ש, וכיון דצפורה היתה צדיקת לא היה משה רשאי לגרשה, ועיין בספר שמנה לחמו דרוש לתחיית המתים (דרוש א' אופן א').

אך י"ל דהנה התוס' בגיטין (סו) ד"ה מה מביאין קושית הירושלמי, דאי אין מגרשין אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, א"כ אמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה, תיפ"ל דבלא"ה אסורה לו משום סוטתו עכ"ק, ותירץ הפנ"י ד"ל דהא דס"ל לבית שמאי דלא יגרש את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה זהו רק כשמגרשה בע"כ, משא"כ מדעתה גם ב"ש ס"ל דאפשר לגרשה אפילו בלי דבר ערוה עכ"ד, ולפי"ז י"ל דמשה גירש את צפורה מדעתה דאז אף ב"ש מודים דמדעתה מותר לגרש את אשתו אף היכא דלא מצא בה ערות דבר.

אך לפי"מ שמתרין הירושלמי דקרא אתיא לעבור עליו בלאו, דמכח איסור סוטה ליכא אלא איסור עשה גרידא, משא"כ במחזיר גרושתו עיי"ש, לפי"ז ליכא לחלק בין היכא דמגרשה מדעתה או בע"כ, ואף מדעתה ס"ל דלא יגרש את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר, ולפי"ז מובן מה דדברו על משה שגירש את אשתו.

אך במסכת יבמות (דף י"א:) ד"ה מאי כתבו התוס' דאפילו בספק סוטה נמי איכא לאו להחמיר, דאם בא עליה בעלה בדרך לוקה, לפי"ז הדרא הקושיא דלמ"ל קרא לאסור מחזיר גרושתו, כיון דבלא"ה אסורה משום איסור סוטה, וע"כ דצ"ל כמש"כ הפנ"י לחלק דהיכא דמגרשה מדעתה ס"ל לב"ש דמותר לגרשה אף דלא מצא בה דבר ערוה.

ובספר הדרת בנימין (הדרן עמ"ס גיטין) כתב, דזה אי בספק סוטה איכא איסור עשה או איסור לאו, תליא בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א, אי בספיקא דאורייתא מה"ת אזלינן לקולא או לחומרא, דאי ס"ל דאזלינן לקולא, י"ל דבסוטה ספק ליכא אלא איסור עשה, דהא אי לאו דחידשה התורה דאסור הו"א דמותרת לגמרי, וע"כ אין לך בו אלא חידושו דאיכא בה איסורא דאורייתא אבל מנ"ל לרבות לאו, משא"כ אי ס"ל דספיקא מה"ת לחומרא, א"כ על איסור בעלמא לא בעינן קרא, דמי גרע משאר ספיקא דאסור מה"ת, וע"כ דקרא אתיא לאיסור לאו עיי"ש.

היוצא לנו מזה דאי ס"ל ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, ובסוטה ספק איכא איסור לאו, אז ל"ש לתרוצי דלכן צריך קרא לאסור מחזיר גרושתו, כי היכא דלעבור עליו בלאו, דהא גם בסוטה איכא איסור לאו, ועכצ"ל כמש"כ הפנ"י לחלק בין היכא דמגרשה מדעתה למגרשה בע"כ, ולפי"ז י"ל דמשה גירש את צפורה מדעתה, דאז גם ב"ש ס"ל דמותר לגרש את אשתו אף דלא מצא

להם עוד שום תקומה עולמית, והיה מן ההכרח לגאול אותם תיכף, ולכן כיון שהגאולה לא היה בזמנה לא היה יכול להתקיים ההבטחה ואנכי אעלך גם עלה, והיה מוכרח הגאולה להיות על ידי שליח עכ"ד.

ונודע מש"כ המפ' דהשכינה היתה עם בני ישראל במצרים, וגלות השכינה השלים להד' מאות שנה עכ"ד, ובס' נועם מגדים (פ' נצבים) כתב, דזה דאמרינן דהקב"ה משתתף בצרתם של ישראל וכדכתיב (ישעיה ס"ו-ט) בכל צרתם לו צר, וזהו מחמת הכלל דאמרינן בכל מקום מקרא נדרש לפניו ולאחריו, דהנה כתיב והיה כי יבואו אליך כל הדברים האלה וגו' והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אליך שמה, והנה תיבת ה' אליך נדרש למעלה ולמטה, למעלה כפשוטו, ולמטה הכוונה דתשיב אל לבבך כי בכל הגוים אשר הדיחך ה"א, אזי גם ה"א שמה בגלות עמך, ודבר זה עצמו תשיב אל לבך, ועיי' ושבת עד ה"א וכו' עיי"ש, מבואר מזה דאי ס"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו, א"כ הקב"ה משתתף בצרת ישראל עמם בגלותם, ובכל צרתם לו צר, וממילא אי ס"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו שפיר מצינו למימר דשכינה השלימה הזמן ויצאו בזמן.

*

ואיתא במסכת קידושין (דף כ"ג:), אמר רב הונא בריה דרב יהושע, הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו (ולא שלוחי דידן ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו), דאי סלקא דעתך שלוחי דידן ניהו, מי איכא מידי דאנן לא מצי עבדינן ואינהו מצי עבדי עיי"ש, ולכאורה מוכח מזה דכהנים הוי שלוחי דרחמנא.

ובספר גבורות שלמה מהגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל (פרשת ויקרא) כתב, דלפימש"כ הר"ן במסכת נדרים (דף ל"ה:) אהא דבעי הגמרא אי כהנים שלוחי דידן ניהו או דרחמנא, אע"ג דאסיקנא ביומא דבודאי הוי שלוחי דרחמנא דמי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושליח מצי עביד, מ"מ רצה לפשוט ממשנה או מברייתא עיי"ש, ולפי"ז ע"כ דאין זה כלל גמור, דאם היה זה דבר פשוט למ"ל לפשוט ממשנה או מברייתא, ובע"כ דאין זה פשוט כ"כ עיי"ש, ועיי' בספר גבורות שמונים שכתב בכמה אותיות דראב"י דס"ל במסכת זבחים (דף מ"ז:) בעלים מפגלין חולק ג"כ על הך כללא דמי איכא מידי עיי"ש.

ומו"ר בספרו בנין צבי (אופן ה) כתב להוכיח דאין זו סברא ברורה לכו"ע, דאיתא במסכת יבמות (דף ל"ג:), זר ששימש בשבת יש כאן משום איסור זרות ומשום שבת, ופריך הגמ' זר ששימש בשבת במאי, אי בשחיטה שחיטה כשרה בור וכו', ופרש"י ואין כאן זרות עכ"ל, ומשמע מלשונו דרק איסור זרות ליכא, הואיל ושחיטה כשרה בור, אבל משום איסור שבת מיהא איכא, מבואר מזה דאף דהזר רשאי לשחוט זהו דוקא בימות החול, אבל ביום השבת אסור, והיינו משום דלא הותרה מלאכת שבת במקדש אלא לכהנים בלבד אבל לא לזרים, ואפילו גבי שחיטה דכשרה בורים.

בשלמא קטרת ולחם הפנים וכל קרבנות ציבור שלא היה בכמה קטנה כדאיתא בפ"ק דמסכת מגילה (דף ט:) ובמסכת זבחים (דף ק"ז:), מ"מ איכא בכמה שם עבודה בעולם, משא"כ הדלקת נרות דלאו עבודה היא כלל ולא היה בכמה קטנה, איך נעשו כהנים שלוחן של ישראל, אלא על כרחך דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו, אמנם בלי ספק שעיקר פירוש הכתוב הוא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שיהיו דולקין מול הנר האמצעי, אלא דמ"מ גם פירוש החזקוני יכול להיות אמת, בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה, שיעמוד אצל הנרות וידליק, דהרי קיי"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו, גבי לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה כדאיתא במסכת פסחים (דף כ"א:) עכ"ד, מבואר מזה דאי ס"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו מוכח דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו.

ואיתא במד"ר פ' שמיני (י"א-ט"ו), אמר רב שמואל בר נחמן, כל שבעת ימי הסנה היה הקב"ה מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים, הה"ד גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך הרי ששה, ובשביעי אמר לו שלח נא ביד תשלח, אמר לו הקב"ה, משה את אומר שלח נא ביד תשלח, חייך שאני צוררה לך בכנפיך, אימתי פרע לו, ר' ברכיה אמר ר' לוי ור' חלבו, ר' לוי אמר כל ז' ימי אדר היה משה מבקש תפלה ותחנונים שיכנס לארץ ישראל, ובשביעי אמר לו כי לא תעבור את הירדן הזה עיי"ש, ועיי' במדרש תנחומא (בפרשתן ס"ו) דששה פגמים היו למרע"ה דבשבילם נמנע הימנו ליכנס לאר"י וחד מיניהו על מה שאמר שלח נא ביד תשלח עיי"ש.

אך עיי' במד"ר שמות (י"ג-ט"ו) עה"פ ויאמר משה אל האלקים מי אנכי, א"ר יהושע בן לוי משל למלך שהשיא את בתו ופסק ליתן לה מדינה ושפחה אחת מטרונית, ונתן לה שפחה כושית, א"ל חתנו לא שפחה מטרונית פסקת ליתן לי, כך אמר משה לפני הקב"ה, רבו העולמים כשירד יעקב למצרים לא כך אמרת לו אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה, ועכשיו אתה אומר לי לכה ואשלחך אל פרעה, לא אנכי הוא שאמרת לו ואנכי אעלך גם עלה עיי"ש.

וכתבו המפ' דזה היתה כוונת משה שאמר וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, היינו דמשה טען כי הקב"ה הבטיח ליעקב ואנכי אעלך גם עלה, ולא על ידי שליח, כי רצה שהקב"ה בעצמו יגאלם דבכך יהיה גאולת עולם, שהרי מעשי הקב"ה המה נצחיים ודבר אלוקינו יקום לעולם, וכדכתיב בישעיה (פרשה מ"ח-י"ז) ישראל נושע בה' תשועת עולמים, ולכן אמר שלח נא ביד תשלח, ועיי' בתרגום יונתן בן עוזיאל שכתב, דהיינו ביד פנחס דחמי למשתלחא בסוף יומיא, שהתחנן שיהא גאולת עולם ע"י אליהו כפי שעתיד להיות בקץ הגאולה עכ"ד.

אך כתבו המפ', דהבטחת השי"ת ואנכי אעלך גם עלה היתה כשיצאו ממצרים כאשר יתקיים בהם הגזרה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, אך כיון ההכרח היתה להוציאם ממצרים קודם הזמן, כמש"כ במפ' שהיו משוקעים כבר במ"ט שערי טומאה, ואלו היו שוהים שמה עוד איזה זמן היו נופלים לשער הנו"ן, ול"ה

ועיי"ש בבית מאיר שכתב דכן מוכח להדיא מהא דאיתא במסכת סנהדרין (דף ג:) , תנו רבנן, ובת איש כהן כי תחל לזנות, יכול אפילו חללה את השבת, ת"ל לזנות בחילולין שבזנות הכתוב מדבר וכו', ולהלן (דף ג"א) , איתא, אמר ר' , יכול אפילו חללה שבת, ופריך הגמ' חללה שבת בת סקילה היא (והיכי ס"ד דהקל בה הכתוב משאר בנות ישראל לידון במיתה קלה) , אמר רבא, הא מני ר"ש היא דאמר שריפה חמורה, סד"א הואיל ואחמיר בהו רחמנא ככהני דרבו בהו מצות יתירות תידון בשריפה קמ"ל, ופריך הגמ' מאי שנא מיניה דידיה (לענין שבת למה יחמיר לנו בנקיבות יותר מן הזכרים כהנים) , ומשני, סד"א איהו דאשתריא ליה שבת לגבי עבודה (ומשו"ה היכא דלא אשתריא ליה מיהו לא תחמיר עליה) , היא כיון דלא אשתריא שבת לגבה אימא תידון בשריפה קמ"ל, וקשה דהא קיי"ל דשחיטה כשרה גם בנשים כמבואר במסכת זבחים (דף ל"א) , וא"כ הדקל"ד מאי שנא מיניה דידיה, ובהכרח צ"ל דבשבת מותרת העבודה רק בכהן בלבד עכ"ד.

ובספר נחלת יעקב פרשת תולדות (אות ט) הביא בשם החסד לאברהם וז"ל, הענין שהיה יצחק סומא כדי שישמור המצות כשאינו מצווה ועושה כי סומא פטור מכל המצות, וגם אברהם שמר המצות קודם שנימול בשאינו מצווה, אבל יצחק היה נימול לשמונה ימים, והיה מלידתו מצווה, ולכן נעשה סומא שישמור המצות כשאינו מצווה, וזה הטעם שצוה יצחק לעשו לעשות לו מטעמים ועיקב עשה כשאינו מצווה, בכדי שכל הג' אבות שמרו המצות כשאנים מצווים, שגדול שכון מאוד עכ"ל, ועיין בספר חכמת התורה בפרשתן (דף ת"ט) שכתב נמי כן דיצחק נעשה סומא כדי שיקיים המצות בתורה כשאינו מצווה ועושה עיי"ש.

ובמעשה לשיטת רש"י הנ"ל דאף דקיי"ל שחיטה כשרה בזר, זהו דוקא בחול אבל בשבת דוקא כהן שוחט אבל לא זר, והקשה בספר כלי חמדה (פרשת ויקרא) דא"כ איך הקרבן פסח דוחה שבת, הא כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח, וע"כ מזה ראייה דאף אם איהו לא מצי עביד עכ"ז מצי למיעבד שליח, הרי דאיכא מאן דלא ס"ל הך סברא דמי איכא מידי וכו' עיי"ש, מבואר מזה דלשיטת רש"י דזר אינו שוחט בשבת, י"ל דלא ס"ל הך סברא דמי איכא מידי וכו', ולפי"ז י"ל דכהנים הוי שלוחי דידן.

ובדרך ים עמ"ס מעילה כתב, די"ל דשיטת רש"י אי זר מותר לשחוט בשבת או לא, תליא אי הבערה לחלק יצאת או ללא יצאת, דיש לתרץ קושיית הבית מאיר הנ"ל, לפי"מ דאיתא במסכת שבת (דף ג:) , דאיסי בין יהודה ס"ל דאיכא חד מלאכה מהל"ט מלאכות שאינו חייב עליה סקילה, וה"ה דאינו חייב כרת על אותה מלאכה עיי"ש, ולפי"ז י"ל דאי לא הוה כתיב לזנות הו"א דכי תחל מיירי בחילול שבת, ואי דקשיא קו' הגמ' מאי שנא מיניה דידיה, כיון דגם לדידה אישתרי שבת בשחיטה, ע"ז י"ל דשחיטה הוא באמת אותה מלאכה שאינו חייב עליה סקילה וקרת, וא"כ לא אישתרי שבת לדידה באיסור סקילה רק באיסור לאו, משא"כ לדידיה אישתרי שבת אף באיסור סקילה, דהיינו איסור הבערה בהקטרה דבסקילה, ומשו"ה החמירה התורה יותר בבת כהן מבכהן, ומשו"ה איצטרין קרא לזנות, לגלות דבחילולין שבזנות הכתוב מדבר.

ואיתא בשבת (פ"ג) , ואמר ר' יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליטנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים וכו' עיי"ש, והמפ' כתבו (עיין ראש הדר בשלה, שמע יעקב במדבר) דטענת המלאכים היתה שהם צריכים לקבל התורה מכח דינא דבר מיצרא עיי"ש.

אמנם לר' יוסי דס"ל הבערה ללא יצאת, שוב קשה קושיית הש"ס מאי שנא מיניה דידיה, כיון דגם לדידה אישתרי שבת במקדש במלאכת שחיטה, ואין לומר דשחיטה הוא אותה מלאכה שאין חייבין עליה סקילה, א"כ לא הותרה לדידה רק איסור לאו, משא"כ לדידיה הותר גם איסור סקילה וכו"ל, דו"א דהא בהקטרה החיוב הוא משום הבערה, והבערה הוא רק בלאו לר' יוסי וא"כ גם לדידיה לא הותר כי אם באיסור לאו, ועכצ"ל דלר' יוסי בשבת לא הותר לזר לשחוט, רק כהנים מותרין לשחוט ושפיר משני הש"ס, משא"כ אי ס"ל לחלק יצאת שפיר י"ל דזר מותר לשחוט בשבת עכ"ד.

אך בספר אהבת דוד להחיד"א (דורוש ז לכלה) כתב, דלכן ניתנה התורה לישראל ולא למלאכי השרת, כי צדיקים גדולים ממלאכי השרת דגדול מצווה ועושה משאינו מצווה ועושה, דצדיקים יש להם יצר הרע, ולכן אמרו במסכת שבת (דף פ"ט) , דמשה אמר להמלאכים כלום יצר הרע יש בכם, דכיון שאין להם יצר הרע ובישראל יש יצר הרע א"כ ישראל חשובים מהמלאכים עיי"ש.

אמנם איתא במד"ר שמות (פ' כ"ח-א) , באותה שעה, בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו וכו' עיי"ש, ובדעת זקנים לבעלי התוספות (פרשת וירא) הביא ממדרש, כשרצה הקב"ה ליתן התורה לישראל, אמרו המלאכים תנה הודך על השמים, אמר להם כתיב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו, ואתם כשירדתם למטה

והביא שם את דברי הרשב"א הנ"ל, והקשה עליו דבבשר בחלב לכו"ע הוי דאורייתא, ותירץ, דלשיטת רש"י אף בבשר בחלב הכלי אף בת יומא הוא פגום קצת ואינו אוסר עיי"ש.

ובשו"ת חתם סופר חיו"ד (סי' פ"ד) יישוב קושייתו, והביא מה שמתדש תלמידו המהר"ם א"ש, דלמ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא, והיינו משום דס"ל נבלה וטרפה וחלב וחמץ וכל האיסורין היינו ממשותם ולא טעמם, א"כ אפילו בבשר בחלב נמי גדי וחלב אסרה תורה ולא טעמם, ונהי דמ"מ בבשר בחלב טעם כעיקר דאורייתא לכו"ע, מדאפקיה רחמנא בלשון בישול דוקא, מ"מ י"ל היינו כשקבלה החלב טעם ממשות הגדי והגדי מהחלב, אבל טעם הגדי הנבלע בקדרה אינו כעיקר מה"ת לאסור החלב, ולהעשות בשר בחלב בתחלה בודאי אינו נעשה אלא על ידי ממשו של גדי עם ממשו של חלב, ולפי"ז א"ש דברי הרשב"א, דבכף חולבת שאינו בא מהחלב ממש אלא מהכף, לרש"י לא הוי רק מדרבנן.

ועיי"ש שהחת"ס מדחה דבריו, וס"ל דאין חילוק בין טעם ראשון הבא מן העיקר, לטעם שני הבא מן העיקר, ר"ל שהקדרה בלעה מן הגדי והחלב מן הקדרה, אך החת"ס גופיה בחידושו עמ"ס חולין בסוגיא דטעם כעיקר כתב ליישב מה שמקשים על הרשב"א הנ"ל, דהואיל וטעם כעיקר לאו דאורייתא רק בשר בחלב חידוש הוא, אין לנו בו אלא חידושו היינו חלב הנמשך ונבלע לתוך הבשר, אבל טעם הבלוע בכלי שהוא פחות מזה לא אמרינן והוה רק דרבנן, וכעין זה כתב בפליתי (ריש סי' צ"ח) ונכון הוא את"ד עיי"ש.

אך בפמ"ג בפתחה להל' בשר בחלב מסופק בזה וכתב, ועדיין יש לעיין, קדרה שבישל בה בשר ואח"כ חלב או להיפך, י"ל למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא ה"ה בבשר בחלב כן, ונהי דגלי קרא במבשל גוף בשר בחלב יחד טעם כעיקר ביה דבר תורה ולא בטל חד בב' דחיק אוכל יטעם כמש"כ הרשב"א בחידושו בסוגיא דזרוע בשלה, אבל בקדרה דאיקלש טעמיה דהוה נותן טעם בר נותן טעם, טעם א' בקדרה וטעם ב' לבשר, נהי דהוי טעם ב' לאיסורא, מ"מ אין לנו ראייה דהוי דבר תורה עיי"ש.

והיה נ"ל לומר דאף אם נסבור דבקדרה ג"כ הוי בשר בחלב טעם כעיקר מה"ת, מ"מ י"ל דכשהחלב נתן טעם במים או במאכל ודאי איקלש טעמיה ושוב אם יאכלנו עם בשר לא הוי מה"ת, ד"ל סברא דרק בקדרה אמרינן דהטעם חלב עומד שם כמו מעיקרא, משא"כ בחלב שמעורב במאכל או במים איכא למימר דודאי איקלש טעמיה, וכשאוכלים יחד עם בשר בדרך בישול וכנ"ל לא הוי ד"ת, וא"כ לא יתכן לומר כנ"ל דכיון שנשאר בפה טעם חלב יהיה אסור לאכול בשר משום גזירה, דלא שייך למיגזר אלא אי טעם חלב אינו נקלש במאכל או במים ואסור מה"ת לאכול עם בשר י"ל גם בטעם חלב קלוש כ"כ הנשאר בפה אחר האכילה אסור חז"ל לאכול בשר, אבל אי טעם חלב במים ובמאכל נקלש כ"כ שאינו אסור מה"ת לאכול עם בשר לא שייך למיגזר בני"ד.

אכלתם בשר בחלב, שנאמר ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה, מיד הודו להקב"ה, והיינו דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי עמך ברית וגו', ולעיל מיניה כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו עיי"ש, מבואר מזה דלכן לא יתכן ליתן התורה להמלאכים משום שאכלו בשר בחלב.

וכתב החת"ס ז"ל (תורת משה פ' וירא) דלפי פשטות הקרא משמע דלא אכלו בשר בחלב יחד, רק דמקודם אכלו חמאה וחלב ואח"כ בשר, וכמו שפירש"י קמא קמא שתיקן אמטו ואייתו קמיהו, ומאי איסור בשר בחלב איכא, וצ"ל, דמבואר בשו"ע (יר"ד סי' פ"ט סעיף ב') דצריך לקנח פיו בין חלב לבשר עיי"ש, ואין קנינה אלא בפת, ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה ולא היה קנינה והיה אסור להם לאכול בשר, וכיון שאכלו עברו על איסור דבשר בחלב, ולכן לא קיבלו התורה עיי"ש.

ובגליון ישראל סבא (גליון כ"ז) כתב השפע חיים זצ"ל, דאיתא ביור"ד (סי' פ"ט-ס"א), אכל בשר לא יאכל אחריו גבינה עד שיששה שש שעות, ויש בזה שני טעמים כמש"כ הט"ז (סק"א), א), שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך, ב), הוא טעם הרמב"ם משום בשר בין השניים דמקרי בשר עד שש שעות ואח"כ הוי כמעוכל עיי"ש. ולפי"ז בגבינה ואחר כך בשר, לטעם הרמב"ם י"ל דרק בשר בין השניים גילתה תורה דהוי בשר כדכתיב הבשר עודנו בין שיניהם, משא"כ גבינה וכמש"כ הט"ז (שם סק"ד) ולא צריך שום הפסק ביניהם, משא"כ להטעם שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך, י"ל דגם בגבינה ואחר כך בשר צריך איזה הפסק דגם כן מושך טעם קצת.

והא מילתא דמושך טעם, יש לדון בה דמה איסורא איכא אם הוא מרגיש בפה טעם חלב בשעה שאוכל בשר, דממשות ליכא כאן שהוא כבר במעיו, ומהו שורש האיסור אם הוא מרגיש טעם חלב כשהטעם אינו נבלע בתוך הבשר. והנ"ל, דהוא משום דאם יאכל בשר כשמרגיש בפיו טעם חלב, גזרינן שלא יבוא לאכול מאכל שנבלע בו חלב ביחד עם בשר באופן דהוי מה"ת בדרך בישול, וכמבואר בפוסקים במסכת חולין (דף ע"ד), ומבואר בפסחים (דף כ"ד) ובחולין (דף ק"ח), דלכו"ע בבשר בחלב טעם כעיקר דאורייתא רק דלא ילפינן מיניה עיי"ש, וממילא שייך למיגזר גם שלא יאכל בשר כשמרגיש בפיו טעם חלב.

אך ידועין דברי הרשב"א במסכת חולין (דף צ"ט) אחר שביאר שיטת רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא כתב, נמצא פסק הלכה לענין טעם כעיקר לפי דברי רשיו"ל, אם נתחבה כף של איסור בתוך התבשיל, וכן כף חולבת בת יומא בתוך קדירה של בשר או בהפך וכו', ואי אפשר לעמוד עליו אם היה בו ששים לבטלו, הולכין בו להקל ומתירין אותו מספק, דהא ספיקא דרבנן היא ולקולא עכ"ל עיי"ש. ובפליתי (סי' צ"ח סק"ב) הקשה על הש"ך שכתב דהא דנאמן במסיח לפי תומו, משום דס"ל טעם כעיקר לאו דאורייתא, והקשה הפליתי, הא בבשר בחלב לכו"ע הוי דאורייתא,

ובספר זרע ברך ראשון (פרשת תבא) כתב, דכוונת אברהם במה ששאל במה אדע כי אירשנה לא מצד חסרון אמונה ח"ו, אלא קשיא ליה האיך מבטיח את זרעי בנחלת ארץ ישראל והיינו מצד התורה והמצוות שיקבלו, והרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא עיי"ש, ועיין בספר שתי ידות פרשת שמות (דף מ: מדפח"ס), ובהגדש"פ ברית מטה משה (דף ק"פ. מדפח"ס) עיי"ש, מבואר מזה דאי ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא לא חטא אברהם באמירת במה אדע.

*

ונודע קושית הפנים מאירות (ח"ב סי' קט"ו), במאי דאיבעיא לך במסכת נדרים (דף ל"ה:) אי כהנים הוה שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, מדוע לא פשיט לה מהא דאיתא במסכת נזיר (דף ס"ב) ובמסכת חולין (דף י"ג:) שהנכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ויליף לה מאיש איש דכתיב גבי נדר דאתיא לרבות עכו"ם, ואי סלקא דעתך דכהנים הוה שלוחי דידן איך יכול הכהן להקריב לנכרי, הא איתא במסכת ב"מ (דף ע"א:) דאין שליחות לעכו"ם עכ"ק.

וכתב בספר אור חדש עמ"ס קידושין (דף כ"ג:) ליישב, עפי"מ דאיתא במסכת סנהדרין (דף נ"ד) דהא דררשינן איש איש תליא אי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם או לא, ולפי"ז י"ל דסוגית הגמ' במסכת נדרים ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ לא דרשינן איש איש לרבות נכרי, ולכן שפיר י"ל דכהנים הוה שלוחי דידן, אמנם מאן דדריש איש איש ס"ל כמאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם, וכיון דעכו"ם מקריבינן נדרים ונדבות, ולדידיה ודאי אמרינן דכהנים הוה שלוחי דרחמנא עכ"ד.

והצל"ח בחולין (דף כ"ג) דחה קושיא זו, דכל האיבעיא דשמא כהני הוי שלוחי דידן מיירי רק לענין קרבנות דישאל, משא"כ בעכו"ם שנדר נדרים ונדבות לא בעי שליחות כלל, דבשלמא בישראל שהוא מחוייב להביא קרבנות חובה, וגם קרבנות שנדר צריך להביא כדי לצאת חובת נדרו שלא יעבור על לא יחל דברו, וא"כ אי ליכא בקרבנות ישראל שליחות, אינו יוצא הישראל ידי חובתו, דבמה שמוסר קרבנותיו לא עשה עדיין כלום אם לא מטעם שלוחו של אדם כמותו, ולכן לגבי ישראל מיבעי ליה להגמ' אי כהנים הוי שלוחי דרחמנא ויצא ידי חובתו תיכף כשמסר הקרבן להכהן דידן כהן כיד גבוה, או דילמא שלוחי דידן ניהו ורק כשהכהן מקריב הקרבן אז יצא ידי חובתו מטעם שלוחו של אדם כמותו, וכ"ז יש לדון רק גבי ישראל, אבל נכרי דליכא ביה חיובא כלל לקיים נדרו, דהרי אינו מחוייב על כל יחל, לא שייך לדון לגביו אם כהנים הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, דהרי הכהן אין צריך כלל שיעשה בשליחותו, וקרא רק קמ"ל דאם הביא קרבנות מקבלין ממנו, וממילא דאין להוכיח מכאן דכהנים הוי שלוחי דרחמנא עכ"ד, ועיין בבית מאיר עמ"ס נדרים (דף ל"ה) שכ"כ וז"ל, שמעתי מקשים וליפשוט ממה דקיי"ל שהנכרים נודרים נדונ"ד כישראל ואלו נימא שלוחי דידן ניהו הא נכרים לי"ל שליחות, ושבוש הוא כי נונ"ד מעולם לא הוטל עליהם להקריבו דליבעי שליחות וכו' עיי"ש.

וכ"ז אם נסבור בכל איסורין טעם כעיקר לאו דאורייתא כשיטת רש"י וסייעתו אז אפשר לחלק כנ"ל, משא"כ אי ס"ל טעם כעיקר בכל איסורין, אין נפק"מ כלל בין טעם ראשון תיכף מהבשר או מהקדרה וכמש"כ גם הפמ"ג בפתחתה להל' בשר בחלב (סו) עכ"ד השפע חיים זצ"ל.

ורש"י במסכת חולין (דף צ"ה:) ד"ה לטעם כעיקר כתב, דנזיר וגיעולי עכו"ם הוה ב' כתובים הבאים כאחד, ואין למדין ממנו טעם כעיקר עיי"ש, ועיין בפלתי (סי' צ"ח סק"ב) מה שפלפל בזה דלכן טעם כעיקר לאו דאורייתא משום דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אבל אי ס"ל דשני כתובים הבאים כאחד מלמדין, ס"ל טעם כעיקר דאורייתא עיי"ש.

*

ואיתא בסנהדרין (צ: ג) מניין לתחיית המתים מה"ת, שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים, והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנים לו תרומה, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחיית המתים מה"ת, דבי ר' ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חבירים (דקרא לאו להכי אחא אלא לומר כאהרן וכו'), מבואר מזה דאי ס"ל דאין נותנין תרומה אלא לכהן ת"ח אין להוכיח מהאי קרא לענין תחיית המתים עיי"ש.

ובספר יד יוסף (פרשת אמור) כתב, דדבר זה שאין נותנין תרומה לכהן ע"ה תליא אי ס"ל כהנים הוי שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן, דאי ס"ל כהנים הוי שלוחי דרחמנא, צריך שיהא הכהן בר אוריין וצדיק כיון דדרכו ית"ש שיהא שלוחו מלאך ה' צבקות, ותנא דבי ר' ישמעאל ס"ל דהוה שלוחי דרחמנא, ולכן דריש מה אהרן חבר אף בניו חבירים, משא"כ אי ס"ל דכהנים הוי שלוחי דידן א"כ כיון שדרכי בני אדם שעושיין שליחות בכל אחד ואחד, כמו כן כל כהן ראוי להיות שלוחי ולהקריב עיי"ש, ועיין בספר מגדול דוד (פרשת וישלח-וישב) מה שכתב בזה עיי"ש.

ובפרשת אחרי (פרשה י"ח) כתיב ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וכתב בהגדה ברית מטה משה (דף קצ"ה) דילפינן תחיית המתים מקרא זה, דישראל שהם שומרים התורה יעמדו לתחיית המתים, אך כתב שם דמוכח מכאן דשכר מצוה איכא בהאי עלמא, דהקרא קאי כפשוטו דאם ישמור את המצוות אז יגיע לו השכר בעוה"ז וחי בהם עיי"ש.

ואיתא במסכת נדרים (דף ל"ב), א"ר אבהו א"ר אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים וכו', שמואל אמר, מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנאמר במה אדע כי אירשנה, ורבי יוחנן אמר, שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך עיי"ש.

להקריב קרבן בלי ידיעת הבעלים, ולכאורה אי ס"ל יש אם למקרא, ומלאכי השרת גדולים מצדיקים, וע"כ דכהנים המה שלוחי דשמיא, אך כשראה דסגר למטרונה והנה מרים מצורעת כשלג, משום דדיברה על משה, מוכח מזה דספיא דאורייתא מה"ת לחומרא, וע"כ דס"ל יש אם למסורת, ולפי"ז ס"ל דצדיקים גדולים ממלאכים, וכהנים המה שלוחי דידן, והיסורין באין עליו בדין.

ואכתי לא נתקרה דעתו של איוב, שהרי יש להוכיח דכהנים המה שלוחי דרחמנא, מהקרא בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה, שיעמוד אצל הנרות וידליק, דהרי קי"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו, וכנ"ל מדברי החת"ס, וכיון שראה משה שנטרד לבוא לארץ ישראל, והוא משום שסירב בשליחות המקום, וע"כ דאכתי לא נשלם הזמן, דאי"ל דהשכינה השלימה הזמן, דלא ס"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו, ומעתה אין להוכיח מהקרא בהעלותך את הנרות וגו' דכהנים המה שלוחי דרחמנא, וי"ל דכהנים שלוחי דידן נינהו.

ואכתי לא נתקרה דעתו של איוב, שהרי יש להוכיח דכהנים הוו שלוחי דרחמנא, דמי איכא מידי דאנן לא מצי למעבד ואינהו מצי עבדי, אך כשראה שסימא לדוכוס זה יצחק והוא משום שיקיים המצוות כשהוא אינו מצווה ועושה, ולכאורה ממה שבני ישראל קבלו התורה ולא המלאכים מוכח דס"ל גדול המצווה ועושה, וע"כ דלכן לא קיבלו המלאכים התורה משום שאכלו בשר בחלב, ואף דלא אכלו בשר בחלב ביחד, מ"מ צריך קינוח ולחם לא הביא, דס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, וס"ל טעם כעיקר דאורייתא בכל איסורין, א"כ שפיר שייך למיגזר שלא יאכל בשר תיכף אחר חלב כשעדיין נרגש בפיו טעם חלב וכנ"ל, וצריך קינוח פת בנתיים, וכיון שלא הביא לחם עברו על איסור בשר בחלב, ומעתה דס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדין א"כ ס"ל הבערה ללאו יצאת, ומעתה לא הותר לזר לשחוט בשבת רק לכהנים, וע"כ דלא ס"ל הך סברא מי איכא מידי וכו', ושפיר י"ל דכהנים המה שלוחי דידן.

אמנם עדיין היה לו תרעומת דהלא יש להוכיח מקרא ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, דדרשינן מיניה דהכהן צריך להיות חבר דומיא דאהרן, והטעם הוא משום דכהנים המה שלוחי דרחמנא, אך מדנענש אברהם על מה שאמר במה אדע, וע"כ דשכר מצוה בהאי עלמא איכא, וילפינן לה מהקרא ושמרתם את מצותי וגו' דהקרא קאי כפשוטו דאם ישמור את המצות אז יגיע לו השכר בעוה"ז, ומעתה לא ילפינן מכאן תחיית המתים, וילפינן לה מקרא ונתתם ממנו את תרומת ה' וגו', ומעתה יש לומר דכהנים הוי שלוחי דידן.

ואכתי היה לו תרעומת דהרי יש להוכיח מקרא איש איש דעכו"ם נודרים נדרים ונדבות דכהנים המה שלוחי דרחמנא, אך כשראה יעקב צולע על ירכו, ולא היה יכול המלאך להזיקו בשום אבר משום שהיה אדם השלם בכל מעשיו, וע"כ דב"נ אינו מצווה על כל יחל, ולפי"ז שפיר י"ל כתיובתו של הצ"ח וכהנים המה שלוחי דידן, אותה שעה אמר בבקשה ממך שכור הייתי, וישרים דרכי ה' ודו"ק.

ועיין במל"מ ה' מלכים (פ"י ה"ז) ד"ה ודע, שהביא מה דפליגי בירושלמי נזיר (פ"ט-ה"א), דאיתא התם, מה מיצטת בו (דבנדרים כתיב לבני ישראל לאמור), ישראל בכל יחל ואין העכו"ם בכל יחל (ופליגי ר' יונה ר' יוסי לעיין מה מיצטיה קרא), אמר ר' יונה ישראל יש להן היתר חכם, עכו"ם אין להן היתר חכם, (דנפקא לן היתר חכם מדרכיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו, דזה נוהג רק בישראל משא"כ עכו"ם לא שייך בהם התרה על נדרם), אמר ר' יוסי ישראל צריכין היתר חכם והעכו"ם אין צריכין היתר חכם (דאינו צריך היתר חכם מיצטיה קרא שהוא מיחל בעצמו את נדרו), ואתייה דר' יוסי כדר' אבהו, חדא נכרית אתת לגבי רבי אבהו (לשאלו על נדרה), אמר לאבימי בר טובי, פוק ופתח לה בנולד (משום דסבר דאינה צריכה היתר חכם שהרי אין פותחין בנולד), ודרבי יונה כרבי אחא, דאמר הוא לבן הוא כושן רשעתיים (שופטים ג-ח), ולמה נקרא שמו כושן רשעתיים, שעשה שתי רשעיות, אחת שחילל את השבועה (שנשבע לעיקב אבינו בכריתות ברית השלום אלמא דחל השבועה על עכו"ם מדקרי לה רשעת ומדרוש שחילל את השבועה ש"מ שאין מועיל לו התרה), ואחת ששיעבר בישראל שמונה שנה וכו' עיי"ש.

היוצא לנו מזה דנחלקו אמוראי אי ב"נ הוי בכלל כל יחל, ומובן מאליו דדברי הצ"ח א"ש להשיטות דס"ל דב"נ אינו מוזהר בכל יחל, משא"כ אי ס"ל דגם ב"נ מוזהר בכל יחל, לא שייך תירוצו של הצ"ח, ועכצ"ל מכח קושית הפנים מאירות דכהנים הוי שלוחי דרחמנא.

ואיתא בבראשית רבה (פרשה פ"א-ס"ב), א"ר אבא בר כהנא אם חשבת בלבך דבר מצוה לעשות ולא עשית נוה לך ליתן זמם על פיך ולא לפסוק, תדע לך שכן שהרי אבינו יעקב ע"י שאיחר נדרו נתבקרה פנקסו וכו', ובתנחומא (ס"י ח) הביא ילמדנו רבינו בכמה מקומות פנקסו של אדם נפתחת וכו', והנודר ואינו משלם וכו' בא וראה כשהלך יעקב לארם נהרים מה כתיב שם וידר יעקב נדר לאמר וגו' השיבו על כל דבר ודבר הלך ונתעשר ובא וישב לו ולא שלם את נדרו הביא עליו עשו וביקש להרגו וכו' עיי"ש, וכי"כ ברבינו בחיי (פרשת וישלח ל"ב-ג) וז"ל, יתכן לפרש וגם לרבות שרו של עשו להלחם על שאיחר יעקב אבינו ע"ה את נדרו עיי"ש, וכן איתא בבוה"ק (פרשת וישלח דף קע"ד) וז"ל, ותא חזי בגין דיעקב איחר נדריה וכו' עיי"ש, וכ"כ בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ז).

וכתבו המפ', הטעם דהמלאך לא היה יכול להזיק ליעקב בשום אבר רק בכף ירכו, משום דיעקב היה אדם השלם בכל אבריו ולא פגם שום אבר, ובאדם השלם אין שום רע יכול לשלוט עליו, וזהו וירא כי לא יכול לו שכל אבריו היו שלמים, אמנם ויגע בכף ירכו, דבכף הירך היה עליו שליטה עבור החטא דשתי אחיות עכ"ד.

*

ומעתה בא יבוא ברינה דברי המדרש, דאיוב היה לו תרעומת דאמאי באו עליו היסורים, ואם תמצי לומר דלכן באו היסורים על שהקריב קרבן בלי ידיעת הבעלים, הלא זהו רק אי ס"ל כהנים שלוחי דידן נינהו, משא"כ אי ס"ל דשלוחי דרחמנא נינהו מותר

כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה: ואיתא במד"ר (פרשה ל-ו), ר' יהודה אומר, אמרו ישראל להקב"ה הרבה דיני מצות יש כאן, כי יגנב איש שור או שה, לפי ששור גנבנו (ופי' במחנות כהונה דשור גנבנו רמו על מכירת יוסף שנקרא שור עיי"ש), ועשינו עגל, לפיכך ה' בקר שלמנו תחתיו שמתו תחתיו אבותינו במדבר, וד' צאן תחת השה ד' מלכיות שמלכו בנו, ושגנבנו ליוסף עשינו ד' מאות שנה משועבדים במצרים וכו' עיי"ש, וצ"ב מדוע צירף הני תרתי אהרדי, חטא דמכירת יוסף וחטא העגל, ומה שייכות יש ביניהם, ובגליון ישראל סבא (גליון י) העיר השפע חיים וצ"ל, דהלא מעשה דיוסף קדם לחטא העגל, ואמאי התחיל קודם במעשה העגל עיי"ש, ועיין בספר משען המים (בפרשתן), ובספר בתי נפש (בפרשתן).

והנבס"ד, דלכאורה יש להם אמתלא על אותו מעשה, לפי"מ דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח) ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבא לאורייתא, (שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס), ולפי"מ יש להם אמתלא על אותו מעשה שלא יחשב להם לחטא, ואע"ג דע"ז הוא בכלל שבע מצוות שנצטוו בו, מ"מ כיון דלא חטאו רק בשיתוף כדאיתא במסכת סנהדרין (דף ס"ג) אלמלא וי"ו שבהעלוך וכו', ולכמה שיטות לא נצטוו בו"נ על השיתוף, ולפי"מ לא נחשב להם לחטא.

אך י"ל, לפימש"כ בספר עצי חיים (פרשת במדבר) דלכך כפה הקב"ה את ההר על בני ישראל, עפ"מש"כ בספר בכור שור עמ"ס ב"ב (דף ט), דהא דאמרינן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא י"ל דזהו רק במצות עשה, שהרי אין עונשין בהאי עלמא על מצות עשה, ומכיון דליכא עונש על מצות עשה בהאי עלמא, לפיכך גם שכרה אינה בהאי עלמא, אבל על ל"ת שעונשה בהאי עלמא, שהרי מלקין עליה, ה"נ ששכרה איכא בהאי עלמא עיי"ש.

ולפי"מ כתב בספר לב אריה עמ"ס חולין (דף קמ"ב), דהוא הדין גם במ"ע שיש בה כרת, כיון שיש עונש בעולם הזה בביטולה, ולכן בקיומה מגיע ג"כ שכר בעולם הזה, ומהאי טעמא נתן הקב"ה לישראל בצאתם ממצרים מצות קרבן פסח ומצות מילה, משום דיש בזה עונש כרת, וממילא משום הכי יש בקיומם שכר בהאי עלמא, ובשכר קיום שני מצות אלו יהיו ראויים לגאולה עכ"ד.

ולפי"מ י"ל שהקב"ה רצה לזכות את ישראל שכבר יהיה להם שכר בעולם הזה, על מה שהסכימו לקבל את התורה, ולפיכך כפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם ואם לאו שם תהא קבורתכם, היינו שאם לא יקבלו התורה יהיו נענשים, וכיון שיש עונש אם לא יקבלו ממילא אם יקבלו את התורה יש להם שכר כבר בעולם הזה על קבלת התורה עכ"ד העצי חיים.

ואיתא בקידושין (ל"ט), ר' יעקב אומר, אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה (באותו מתן שכר להודיעך שאין מתן שכר אלא לעולם הבא), בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, ורבנן ס"ל (דף מ) למען ייטב לך בעוה"ז, ולמען יאריכון ימיך לעוה"ב עיי"ש.

ובספר המדרש והמעשה (פרשת יתרו) בעמק הלכה (אות ב) כתב, דר' יעקב ורבנן פליגי אי דברה תורה כלשון בני אדם או לא, דרבנן ס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ ליכא לפרש שניהם על עוה"ב, דתרי קראי על עוה"ב למה לי, וע"כ דלמען ייטב לך בעוה"ז ולמען יאריכון ימיך לעוה"ב, וא"כ ע"כ דיש שכר מצוה בהאי עלמא, ור' יעקב ס"ל דדברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ י"ל דשניהם קאי על עוה"ב, ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא עכ"ד עיי"ש.

ולפי"מ י"ל, דאי ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ י"ל דלכך כפה הקב"ה את ההר עליהם, ואמר להם ואם לאו שם תהא קבורתכם, היינו שאם לא יקבלו התורה יהיו נענשים, וכיון שיש עונש אם לא יקבלו ממילא אם יקבלו את התורה יש להם שכר כבר בעולם הזה על קבלת התורה, ולפי"מ ליכא טענת מודעא, משא"כ אי ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא, אז שפיר י"ל דקבלת התורה היתה ע"י כפייה, ויש להם טענת מודעא.

ואיתא במסכת שבת (דף ט), אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יתור משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, וכתבו התוס' (ד"ה ט"א), ואע"ג דבלא"ה נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם, שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה עכ"ד.

ובספר אמירה נעימה (פרשת ויגש) עה"פ וישאו בני ישראל וגו' כתב, דלכאורה אמאי נענש יוסף על שדיבר סרה על אחיו, הרי כוונתו היתה כדי שאביו יוכיחם על פניהם עיי"ש, וכתב בספר דורש טוב לחנוכה (אופן כ"ג אות י"ג) ליישב, עפ"מ שכתב האור חדש עמ"ס קידושין בפתיחה (אות ל), לפרש מה דכתיב בתהלים (פרשה ג-ט"ו), ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרוך, דאיתא במסכת ב"מ (דף ל"א) הוכח אין לי אלא פעם אחת מנין שאפילו מאה פעמים ת"ל הוכח תוכיח עיי"ש, והמהרש"א בחד"א במסכת יבמות (דף ס"ה) ד"ה כשם שמצוה) כתב דיליף מיתורא דקרא הוכח תוכיח, והנה הרשע המונע לשמוע בקול מוכיחו משיב באפו ובחמתו הרי כבר עשית שלך והוכחת אותי ועתה מה לך פה עוד להוכיח, והמוכיח אומר כי

לעולם מה שאנו דורשין סמוכין דכלאים בציצית דאמרינן עשה דוחה ל"ת עיין במסכת יבמות (דף טז), ולכן פדות שלח לעמו היינו שמועיל תשובה, אבל קדוש ונורא שמו היינו אם פגם בשם השם וחטא בע"ז לא מהני תשובה דהו"ל בחינת קדוש דהוא כל"ת שבמקדש עיי"ש.

והא דאמרינן דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, איתא במסכת זבחים (דף צ"ז), תנו רבנן, כל אשר יגע, יכול אפילו שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע בבשרה, יקדש להיות כמוה הא כיצד אם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה [ופירש"י (פסחים מ"ה), בשר חולין או שלמים שזמן אכילתו מרובה מחטאת ונגע בחטאת יקדש להיות כמוה, שאם פסולה היתה החטאת כגון פיגול או פסול אחר, תיפסל אף זו שבלעה ממנה, ואם כשרה היא, החטאת מהניא לכולעת הימנה לאסור באכילה אלא כחמור שבה כחומר החטאת שנבלע בה לפניו מן הקלעים ולזכרי כהונה וליום ולילה אחד] ופריך ואמאי (תיפסל משום האי פורתא) וניתי עשה (דואכלו אותם דכשריה) ולידחי את ל"ת (דלא תאכל דפסולה), אמר רבא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש עיי"ש.

ובספר עין פנים לתורה (את ט"ו) כתב וז"ל, הנה האחרונים הקשו דמאי פריך נימא עשה דוחה ל"ת, הא הוי עשה דפשיעה, ונראה ליישב לפי"מ שכתבתי (באת ג) בשם הברוך טעם ז"ל דהיכא דהלאו קל מן העשה ונדרחה מסברא או עשה דוחה ל"ת אף כשבא על ידי פשיעה, ולפי"ז י"ל דכאן קאי קושית הש"ס אהא דתניא בברייתא ואם כשירה הוא תאכל כחמור שבה ופירש"י שאם נבלע חטאת כשר בשלמים צריך שיתאכלו השלמים לכהנים כשבעלי השלמים המה זרים כיון שזר אסור בחטאת, ולפי"ז ככה"ג שפיר ראוי שתדחה עשה דאכילת שלמים המוטלת על הבעלים את האיסור דאכילת חטאת, שהרי העשה הזאת עדיפא מן הלאו, שעשה דאכילת שלמים היא שוה בכל, ואילו איסור אכילת חטאת הרי הוא אינו שוה בכל שאינו נוהג רק בזרים ונשים אבל לא בכהנים, א"כ כיון שהעשה עדיפא מן הלאו שפיר דחי אף שהוא עשה דפשיעה ושפיר פריך.

אולם עדיין יש לעיין, לפי המבואר במסכת מנחות (דף ו) ובמסכת חולין (דף ק"ב), דנבילה לא חשיב איסור קל במה שהותר מכללו אצל כהנים במליקת חטאת העוף דשאני כהנים דמשלתן גבוה קזכי עיי"ש, והסברא מבוארת אצלי בחידושי, דכיון שאוכלים רק בתורת התארחות אצל שלחן גבוה כמתארח אצל חבריו וחבירו מאכילו דבר על שולחנו שאז הדבר ההוא בשעת אכילה גם כן הוא של הבעלים לא של האורח, וכמש"כ הר"ן במסכת נדרים (דף ל"ד): ד"ה אמר ליה, וא"כ גם כאן הקדשים בשעת אכילת הכהנים הם של גבוה לא של הכהנים, ועל כן אכילת הכהנים לאכילת גבוה נחשבת כיון שגם בשעת אכילה הקדשים של גבוה הם, והכהנים אוכלים אותם רק בהיותם נטפלים לגבוה ומתארחים על שולחנו, ועל כן אין זה נחשב קולא בנבילה במה שהותר מכללו לכהנים במליקה דאכילת מליקה של כהנים הרי היא נחשבת לאכילת גבוה

כן נצטויתי הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים, ורשע מה הוא אומר אין עליך חיוב רק פעם אחת להוכיח, והא דהכפיל הכתוב הוכח תוכיח דברה תורה כלשון בני אדם, וזה שאמר מה לך לספר חקי להוכיח רק פעם אחת, ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרים שבשביל זה אתה אומר שדברי ג: כדבריך דברה תורה כלשון בני אדם, וזה מחמת שאתה שנאת מוסר, וזה שאמר המשורר ותשא בריתי עלי פיך, והיינו בריתי זו התורה כאמור אם לא בריתי יומם ולילה וגו', אתה תשא עלי פיך לומר דברה תורה כלשון בני אדם עכ"ד האור חדש, ולפי"ז י"ל שהוכיח אותם הרבה פעמים דס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם וצריך להוכיח הרבה פעמים, אבל השבטים לא ס"ל כן עכ"ד הדורש טוב.

והשתא יבואר מאמר המדרש, דדייקא בגין מכירת יוסף נחשב אותו מעשה לחטא, דלולי שדנו את יוסף היה להם פתחון פה שלא חטאו באותו מעשה כיון דמודעא רבא לאורייתא, דאי"ל דכפיית ההר היתה כדי שעי"ז יקבלו שכר, דס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם ושכר מצוה בהאי עלמא איכא, אך מאחר שדנו את יוסף על שהוכיח אותם הרבה פעמים, משום דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, ומעתה ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומעתה י"ל דלכן כפה הקב"ה את ההר כדי שעי"ז יקבלו שכר בהאי עלמא, ומעתה ליכא טענת מודעא, ולכן שפיר נתעורר השתא עליהם הקטרוג בגין אותו מעשה ודו"ק.

(ב) עוי"ל, דלכאורה לא היה מקום לעורר עליהם על מעשה העגל, דהיה להם אמתלא על חטאתם, לפי"מ דמבואר במסכת ע"ז (דף טז): לא חטאו ישראל אלא כדי להורות תשובה, (גבורים ושליטים ביצורם היו ולא היה ראוי להתגבר יצורם עליהם, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה) ולפי"ז אין שום חטא בעשיית העגל.

אך כבר דנו המפ' אם תשובה מועיל לע"ז, דאי אמרינן דתשובה מהני אף לע"ז שפיר י"ל דלכן חטאו בע"ז כדי שנודע דתשובה מהני, משא"כ אי אמרינן דעל חטא דע"ז לא מהני תשובה, אין להם אמתלא לומר דלכן חטאו כדי להורות תשובה, דהא על חטא דע"ז לא מהני תשובה.

ובספר פרדס יוסף (פ' שמיני) עה"פ בני אהרן הנותרים, הביא מה ששמע מפ"ק של הגה"ק מאוסטראווצע זצ"ל, בטעם הדבר דלא מהני תשובה על חטא דעבודה זרה, עפמש"כ קמאי דהא דמהני תשובה הוא מטעם עשה דוחה ל"ת, וכדאיתא במסכת יומא (דף פ"ו): גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה, וכיון דקיי"ל אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש לכן גבי חטא דעבודה זרה שכביכול הרים יד כלפי מעלה בקדוש ונורא יתברך שמו, הו"ל כל"ת שבמקדש, ושוב אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, ולכן לא מהני תשובה על חטא דעבודה זרה, ועד"ז ביאר מאמר הכתוב בתהלים (ק"א-ח) סמוכים לעד לעולם וגו' פדות שלח לעמו וגו' קדוש ונורא שמו, היינו סמוכים לעד

והשפע חיים זצ"ל בגליון ישראל סבא (גליון ט), כתב לפרש הויכוח שהיה בין יוסף להשבטים, דהנה הכתוב אומר וישנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו, ולכאורה צריך להבין מה חטאו של יוסף במה שחלם שיהיה מלך שישנאו אותו בשביל זה, ועוד קשה, דאיתא במסכת שבת (דף ע"ג), אמר ר' חמא בן גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שהרי בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים עיי"ש, מבואר מזה דשנאת השבטים על יוסף היה על הכתונת פסים שעשה לו יעקב אבינו, והרי הכתוב אומר דשנאתם היה על החלומות ועל דבריו.

אולם יש ליישב דשניהם אמת דטענתם היתה כיון דלבש הכתונת פסים שהוא בגדי כהונה, אינו ראוי להיות מלך, וכדאיתא בירושלמי (שקלים פ"ו מ"א) אין מושחין כהנים למלכים עיי"ש, והנה הטעם דא"א לכהן להיות מלך, י"ל דתליא אי אמרינן כהנים שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן, דהנה זה ודאי דמלך הוא שליח דרחמנא כדכתיב כי לה' המלוכה, ואם נאמר דכהנים שלוחי דידן נינהו, א"כ כיון דמלוכה הוא שליח דרחמנא, והוא במעלה יותר גדולה, אין ראוי לכהנים שיתערבו בו, כיון דהם אינם במעלה זו שיהיו שלוחי דרחמנא, משא"כ אם אמרינן כהנים שלוחי דרחמנא נינהו, שפיר י"ל דגם כהן יכול להיות מלך, ולפי"ז י"ל דיוסף סבר כהנים שלוחי דרחמנא נינהו, לכן שפיר אפשר להיות מלך, והשבטים סברי כהנים שלוחי דידן נינהו, וא"א לכהן להיות מלך, ולזה אמרו המלך תמלוך עלינו, כיון שאתה כהן א"א להיות מלך עכ"ד.

והשתא יבואר מאמר המדרש, דדייקא בגין מכירת יוסף נחשב אותו מעשה לחטא, דלולי שדנו את יוסף היה להם פתחון פה שלא חטאו באותו מעשה, דלא היו ראויין לאותו מעשה אלא להורות תשובה, אך מאחר שדנו את יוסף וס"ל דכהנים הוי שלוחי דידן, ולפי"ז כהנים לאו משלחן גבוה קזכי, א"כ איסור חטאת אינו שוה בכל דמותו לכהנים והעשה הוי שוה בכל, ושפיר עשה דוחה אותה דגם עשה דפשיעה דוחה אם הוא מסברא, ומעתה ע"כ דלכן לא אמרינן עשה דוחה ל"ת משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, ומינה דאין תשובה מועיל על חטא דע"ז, ולכן שפיר נתעורר השתא עליהם הקטרוג בגין אותו מעשה ודו"ק.

להערות: hoilmoshe@gmail.com

ולא לאכילת אדם, וא"כ הרי לא הותרה הנבילה מכללה לאדם בשום מקום, ולפי"ז גם איסור חטאת לזרים ולנשים איננו נחשב לאיסור קל במה שמותר לכהנים, כיון דגם בחטאת כהנים משלחן גבוה קזכי ונחשבת אכילתם לאכילת גבוה לא לאכילת אדם וא"כ הרי לא הותר החטאת לאדם בשום מקום ושפיר חשיב גם איסור החטאת שוה בכל דוגמת איסור נבילה וכנ"ל, וא"כ שוב ראוי שלא יודחה מפני עשה דאכילת שלמים דהוי ליה עשה דפשיעה וכמ"ש, וא"כ אכתי מאי פריך דנימא עשה דוחה ל"ת.

ונראה ליישב גם זה, שהרי הש"ס כאן קאי אברייתא דיקדש שכבר כתבתי כמה פעמים שהוא מן הספרא וסתם ספרא ר' יהודה, וא"כ לפי"מ דאיתא במסכת קידושין (דף ג"ב) במשנה, דהמקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת, וקמפרש טעמא בגמ' לפי שאין הקדשים שלהם דמשלחן גבוה הוא דקזכי, והנה הובא שם עוד ברייתא דס"ל לר' יהודה דהמקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים מקודשת עיי"ש, וא"כ ס"ל לר' יהודה דאף קדשי קדשים המה של כהן לגמרי ולא משלחן גבוה הוא דקזכי, וא"כ כיון שאוכלים קדשים שלהם לא של גבוה שוב אכילתם אכילת עצמם ולא לאכילת גבוה נחשבת וכמובן, וא"כ שוב איסור חטאת אינו שוה בכל, מפאת שיש לו היתר לכהנים, וא"כ שוב העשה דאכילת שלמים עדיפא מאיסור חטאת במה שהעשה הוא שוה בכל ואילו האיסור אינו שוה בכל, וא"כ פריך שפיר נימא עשה דוחה ל"ת וכנ"ל.

וזה יתכן רק על הספרא דסתמו ר' יהודה וכנ"ל, אבל לדידן דקיי"ל להלכה דהמקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת, והיינו משום דס"ל דכהנים משלחן גבוה הוא דקזכי, א"כ שוב איסור חטאת הוא איסור השוה בכל וכנ"ל ואינו קל מן העשה, ושוב לא קשה כלל קושית הש"ס דנימא עשה דוחה ל"ת וכנ"ל עכ"ד.

ובספר תפארת הגרשוני (פרשת בהעלותך) כתב, דזה אי כהנים זכו במתנות משלחן גבוה או שזוכים מישראל חלף עבודתם, תליא אי כהני הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, דאי אמרינן דהוי שלוחי דרחמנא אז יש לומר משלחן גבוה קזכו שהקב"ה הוא שמזכה אותן לכהנים, משא"כ אי אמרינן דהוי שלוחי דידן לא קזכו משלחן גבוה, רק שהשי"ת צוה לבני ישראל ליתן לכהנים המתנות חלף עבודתם עיי"ש.